

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

ASIA Asia: E 13/2016 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission julkinen kuuleminen, EU:n teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntökehys

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK), Helsinki

Johdanto

Osana digitaalisten sisämarkkinoiden strategiaansa komissio julkaisi 9.12.2015 tiedonannon tekijänoikeusjärjestelmän modernisoinnista. Modernisointi pitää sisällään tiedonannon mukaan neljä eri osa-aluetta, joista yksi on ”tehokas ja tasapainoinen valvontajärjestelmä” eli käytännössä tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva sääntely. Allekirjoittanut kävi asiantuntijana kuultavana aiheesta tiedonannon käsittelyn (E 1/2016) yhteydessä 1.3.2016.

Tiedonannossa komissio ilmoitti harkitsevansa syksyyn 2016 mennessä, onko oikeudellista kehystä täytäntöönpanon osalta tarve muuttua. Tähän liittyen käynnissä on julkinen kuuleminen ja nyt käsittelyssä olevassa, Työ- ja elinkeinoministeriön perusmuistiossa TEM2016-00077 (E 13/2016) esitetään Suomen kanta kuulemiseen.

TTVK kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää, että seuraava otetaan huomioon Suomen kantaa muodostettaessa:

LAUSUNTO

Suomen kanta perusmuistion TEM2016-00077 mukaan

On erittäin positiivista, että Suomi mieltää IPR-alojen merkityksen Suomen ja koko EU:n taloudelle ja kannustaa suojelemaan investointeja niiden kehittämiseksi. Samoin on erittäin hyvä, että Suomi korostaa tehokkaiden täytäntöönpanomenettelyjen tarvetta erityisesti internetissä. Tekijänoikeudella suojatut teokset ovat erityisen haavoittuvia nimenomaan internetissä.

Allekirjoittaneen edustamat oikeudenhaltijatahot yhtyvät perusmuistiossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan komission tulisi ensisijaisesti varmistaa, että täytäntöönpanodirektiivin IPR täytäntöönpanoa tehostavat määräykset etenkin välittäjien osalta ovat tosiasiallisesti oikeudenhaltijoiden käytettävissä kaikissa jäsenvaltioissa. Osa alla esitellyistä ongelmakohtista on korjattavissa pelkästään varmistamalla olemassa olevien säännösten ja oikeuskäytännön noudattaminen kaikissa jäsenvaltioissa. *Komission pitää kuitenkin olla valmiudessa tarvittaessa uudistaa lainsäädäntöä, täytäntöönpanodirektiivi mukaan lukien, mikäli ongelmat eivät korjaannu*

muulla tavoin. Tältä osin oikeudenhaltijat yhtyvät perusmuistiossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin välittäjien vastuuvapautta koskevat säännökset ja ns. verkkoalustoja koskevat kysymykset, jotka ovat komissiossa erillisen tarkastelun alla, vaikuttavat myös täytäntöönpanon tehokkuuteen. Näin ollen ne tulisi sovittaa yhteen täytäntöönpanodirektiivin tarkastelun kanssa ja tehdä samassa aikataulussa.

”Suomi pitää tärkeänä keskittyä IP-oikeuksien täytäntöönpanokysymyksissä kaupallisessa laajuudessa tapahtuvaan loukkaustoimintaan.” Tämän osalta oikeudenhaltijat toteavat, että tiedonannosta laaditussa perusmuistiossa OKM2015-00264 (E 1/2016) käytetty ilmaus ”taloudellisesti merkittäviin tekijänoikeuden loukkauksiin” olisi parempi. *Myös ns. ei-kaupallisessa tarkoituksessa tehty tekijänoikeudenloukkaus voi aiheuttaa oikeudenhaltijoille suuria taloudellisia vahinkoja.* Esimerkiksi kysytty uutuusteos voidaan laittaa jakoon internetiin jopa ennen teoksen virallista julkaisupäivää; oikeudenhaltijoilla tulee tällöinkin olla käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot oikeudenloukkauksen keskeyttämiseksi siitä riippumatta, pyysikö jakaja teoksesta rahaa vai ei. Joka tapauksessa taloudellisen merkittävyyden kriteerejä tai kaupallisen tarkoituksen täyttymistä ei tule määrittää ennakkoon vaan ne tulee jättää aina tapauskohtaiseen harkintaan, kuten perusmuistiossa TEM2016-00077 todetaankin.¹

Perusmuistiossa TEM2016-00077 Suomi ottaa torjuvan kannan komission aikeisiin arvioida vaihtoehtoja myös vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen laskemisen ja jakamisen osalta. Tältä osin on todettava, että tekijänoikeuksien täytäntöönpanon tehokkuuden arvioinnissa kulukysymys on hyvin olennainen, joten siitäkin syystä Suomen tulisi hyväksyä, että asiaa edes selvitetään. Valvonnan kulut voivat käytännössä estää räikeisiinkin oikeudenloukkauksiin puuttumisen.

Siviilioikeudellisten turvaamistoimien käytön estää käytännössä niiden kalleus oikeudenhaltijoille. Oikeudenloukkauksista tuomituilla harvoin on maksukykyä korvata asian selvittämisestä aiheutuneita kuluja oikeudenhaltijoille, vaikka heidät siihen tuomiolla veloitettaisiinkin. *Paras tapa varmistaa, että myös pk-yrityksillä ja yksittäisillä oikeudenhaltijoilla on myös tosiasiallisesti mahdollisuus turvata oikeutensa on huolehtia siitä, että kulut eivät nouse oikeudenhaltijoiden kannalta kohtuuttomiksi.*

Rajat ylittävän yhteistyön ja täytäntöönpanotoimien mahdollistaminen on välttämätön edellytys täytäntöönpanon tehostamiselle, koska IP-loukkaukset eivät tunne maantieteellisiä rajoja.

Täytäntöönpanon ongelmat

Käynnissä olevassa julkisessa kuulemisessa komissio hakee kentältä näkemyksiä siitä, toimiiko IPR täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntökehys toivotusti. Kyse on mm. sääntelystä rikkomusten tekijöiden tunnistamiseksi ja kielto- tai estomääräysten soveltamiseksi myös valtioiden rajojen yli. Allekirjoittanut toi näihin liittyviä ongelmia esiin jo tiedonannon käsittelyn (E 1/2016) yhteydessä ja toistaa ne tässä:

Rikkomusten tekijöiden tunnistaminen

¹ On myös hyvä muistaa, että käyttäjilleen ilmaisten palvelujen ylläpitäjät voivat tienata mainostuloilla huomattavia summia. Digital Citizens Alliancen vuonna 2014 julkaistun tutkimuksen mukaan suosituimmat vertaisverkkopalvelut yltyvät mainoksilla vuosittain lähes 4,5 miljoonan euron tuloihin, vaikka ovat käyttäjilleen ilmaisia. Pienetkin piraattisivustot voivat tienata mainoksilla vuosittain yli 70 000 euroa. Koska piraattisivustot hyödyntävät luvatta ja ilmaiseksi muiden tekemiä sisältöjä, niiden voittomarginaali voi olla jopa 90%.

<http://antipiracy.fi/ajankohtaista/297/piraattisivustot-tienaavat-mainoksilla-yli-160/>

Kaikkien valvontatoimien edellytys on, että oikeudenloukkaaja on tunnistettavissa. Tämä ei läheskään aina toteudu ja tältä osin järjestelmää olisi mahdollista parantaa.

a) Puuttuvat yhteystiedot

Laittomia palveluja ylläpidetään webhotelleissa, joista tila on usein vuokrattu lähes olemattomilla tai keksityillä yhteystiedoilla. Laittomien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät lähes poikkeuksetta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Tällaiseen laiminlyöntiin on voitava puuttua seuraamusuhalla. *Isännöintipalvelua tarjoavalle internetpalveluntarjoajalle tai muille välittäjille tulisi asettaa velvollisuus vaatia asiakkailtaan kattavampia yhteystietoja.* Oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäytöstilanteissa.

b) Teletunnistetietojen saatavuus

Internetissä tapahtuneiden tekijänoikeusloukkauksien selvittäminen alkaa aina ip-osoitteen selvittämisellä. Oikeudenhaltijoilla on TekijäL 60a §:n perusteella oikeus saada yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta tekijän oikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tämä oikeussuojakeino on jo joidenkin internetoperaattoreiden osalta pelkästään teoreettinen, koska nämä säilyttävät tiedot oman ilmoituksensa mukaan ainoastaan kuukauden ajan. Tämä aika ei riitä näytön tallentamiseen, oikeudenhaltijoiden tunnistamiseen, näyttöpaketin ja hakemuksen valmistamiseen ja käsittelyyn saamiseen markkinaoikeuteen. Tältä osin EU- ja kansallisella tasolla on varmistettava, että tietosuoja ei estä tämän oikeussuojakeinon käyttöä. Internetoperaattoreille on säädettävä velvollisuus säilyttää teletunnistetietoja muita kuin viranomaisia varten vähintään kolmen kuukauden ajan.

Myös ns. NAT-osoitteet² ovat lisääntymässä, mikä tekee vastuun kohdistamisen tietoverkossa tehdystä laittomuudesta – muustakin kuin tekijänoikeuden loukkauksesta – mahdottomaksi. Ip-osoitteesta ei voi ulkoapäin päätellä sen olevan NAT-osoite, joten oikeudenhaltija käy läpi koko prosessin ja maksaa sen kulut ja saa vasta oikeudessa tietää, että teleoperaattori ei voi teknisesti luovuttaa pyydettyä tietoa, koska kyse on NAT-osoitteesta.

Tietosuoja ja yksityisyyden suoja eivät saa muodostua esteeksi tekijänoikeuksien asianmukaiselle täytäntöönpanolle. Eri perusoikeuksien on oltava keskenään tasapainossa, ei toisiaan poissulkevia.

Tiedonsaantia koskeva ongelma on myös sen kalleus oikeudenhaltijoille. TTVK maksaa tällä hetkellä yhdestä ip-osoitteesta teleoperaattorista riippuen 76–250 euroa. Markkinaoikeuden hakemusmaksu on tällä hetkellä 250 euroa/hakemus. Tiedonsaantimenettely mahdollistaa nopean, joustavan ja pehmeän keinon sopia yksittäiset tekijänoikeudenloukkaukset mutta yksittäiseltä oikeudenloukkaajalta sovittavissa oleva korvaus ei välttämättä aina kata edes oikeudenloukkauksen selvittämisestä aiheutuneita kuluja, saatikka hyvitä itse oikeudenloukkausta, mihin oikeudenhaltijalla olisi lain mukaan oikeus. Oikeudenhaltijoille kuluja aiheutuu myös näytön tallentamisesta ja valvonnan henkilöresursseista.

² NAT = Network Address Translation eli osoitteenmuunnos. Yhden julkisen ip-osoitteen alla on X määrä koneita.

Vertaisverkkojen käytön valvominen on kuitenkin osoittautunut hyväksi keinoksi hillitä piratismia; Suomessa loppukäyttäjämäärät ovat pysyneet muihin Pohjoismaihin verrattuna maltillisina³ ja Tekijänoikeusbarometrin perusteella tietoisuus luvattoman jakamisen laittomuudesta on Suomessa 94%⁴.

Rajat ylittävät estomääräykset

Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat – niin oikeudenhaltijat, internetoperaattorit kuin laillisten palveluiden tarjoajat – eivät ole sisämarkkinoilla vielä yhdenvertaisessa asemassa. Suomen on osaltaan vaikutettava siihen, että komissio varmistaa, että kaikki jäsenmaat implementoivat estomääräykset mahdollistavan tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa direktiivin 8(3) artiklan välittömästi. Osa EU:n jäsenmaista ei ole vielä implementoinut kyseistä artiklaa kunnolla tai ollenkaan.

EU:n ja kansallisen lainsäädännön on mahdollistettava se, että yhdessä jäsenmaassa annettu kieltö- tai estomääräys on nopeasti ja helposti laajennettavissa muihin jäsenvaltioihin. Tällä hetkellä oikeudenhaltijoiden on aloitettava oikeusprosessi alusta jokaisessa maassa samaakin palvelua vastaan, kunkin jäsenmaan kansallisten lakien mukaan⁵. Prosessit ovat pitkiä ja oikeudenkäyntikulut moninkertaistuvat, mikä ei ole tehokasta täytäntöönpanoa ja vie oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisten resursseja.

Lisäksi komission olisi hyvä selvittää, että kieltomääräys on annettavissa muillekin välittäjille kuin internetoperaattoreille, esimerkiksi maksuvälityspalveluille.

Välittäjien rooli ja huolellisuusvelvoite (duty of care)

Komissiolla on käynnissä verkkoalustoja koskeva kattava arviointi, joka koskee myös ilmoitusmenettelyä ja toteutettavia toimenpiteitä (*notice and action*) sekä kysymystä toimenpiteiden pysyvyydestä ajan kuluessa. Tämä on erittäin tarpeellista, ja nämä kysymykset vaikuttavat olennaisesti myös täytäntöönpanon tehokkuuteen.

Internetpalveluntarjoajien osalta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin vastuuvapauslausekkeita tulee selvittää ja tarkentaa. Vastuuvapauden vastapainona on huolellisuusvelvoite, mikä pitää sisällään myös velvollisuuden osallistua oikeudenloukkausten ehkäisemiseen – julkisessa keskustelussa Suomessa tämä seikka tuntuu välillä unohtuvan. Nykyinen ilmoitusmenettely (*notice and take down*) ei ole riittävän tehokas, koska poistetut aineistot palaavat nopeasti takaisin palveluun⁶. Toiminnon tulisi olla luonteeltaan pysyvämpi (*notice and stay down*). Luvaton aineisto on lisäksi poistettava viipymättä, yhden poistopyynnön tulisi riittää kaikkien kyseisen teoksen kappaleiden poistamiseen palvelusta sekä niiden palautumisen estämiseen ja

³ MediaVision Ab:n keväällä 2015 julkaistun tutkimuksen mukaan av-aineistoa laittomasta lähteestä kuluttavien määrä oli Suomessa 8% väestöstä, kun se Tanskassa oli 12%, Norjassa 19% ja Ruotsissa jopa 32%. MediaVision arveli erojen syyksi sen, että Suomessa myös loppukäyttöä valvottiin. Tanskassa ja Suomessa oli myös estetty pääsy The Pirate Bay -palveluun.

⁴ <http://www.lyhty.info/gallupit/?itemid=338481&a=viewItem>

⁵ Esimerkiksi Ruotsissa laittomaksi tuomittu The Pirate Bay -palvelu on estetty kahdessatoista eri Euroopan maassa erillisin prosessein. Suomessa prosessi kesti melkein puolitoista vuotta ja maksoi oikeudenhaltijoille yli 10 000 euroa (+ vakuudet 260 000 euroa). KAT-palvelua koskeva kiireellinen estomääräyshakemus on ollut vireillä syyskuusta 2015 lähtien ja maksanut tähän mennessä n. 10 000 euroa suorita kuluja (ei sisällä henkilöstöresursseja). Kyseessä on jatkuva ja räikeä oikeudenloukkaus, johon liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä on annettu EUT:n ennakkoratkaisu.

⁶ TTVK lähetti vuoden 2015 aikana lähes 16 000 ilmoitusta luvattomasta aineistosta, lähinnä kotimaisista av-teoksista YouTubessa. Sama teos pitää pääsääntöisesti poistaa useaan otteeseen, mikä vie huomattavasti oikeudenhaltijoiden henkilöstöresursseja eikä siis ole tehokasta täytäntöönpanoa.

palvelun tulisi reagoida toistuviin oikeudenloukkauksiin esimerkiksi poistamalla tällainen käyttäjä palvelusta.

Internetpalveluntarjoajilta on vaadittava suurempaa vastuuta ja huolellisuutta verkkojen ja järjestelmien hallinnassa ja isännöinnissä, varmistamisvelvollisuus mukaan lukien. Vähintään niiden tulisi tuntea asiakkaansa ts. vaatia näiltä kattavampia yhteystietoja, jotka mahdollistavat tavoittamisen tarvittaessa.

Hakukoneilla, maksuvälitysyhtiöillä ja mainostajilla on myös rooli laittomassa tarjonnassa. Hakukoneet ohjaavat sisältöä etsivät valitettavan usein ensisijaisesti laittomiin palveluihin. Käyttäjilleen ilmaisten laittomien palvelujen ansaintalogiikka perustuu palvelussa näkyvään mainontaan, josta saattaa kertyä suurilla kävijämäärillä huomattaviakin summia. Laittomat palvelut, jotka myyvät sisältöä käyttäjilleen – aina laillisia palveluja huomattavasti edullisemmin, mikä lisää niiden houkuttelevuutta – käyttävät tunnettuja maksuvälitysjärjestelmiä, kuten luottokorttiyhtiöitä, PayPalia tms. Näiden logot palvelussa erehdyttävät lisäksi käyttäjiä luulemaan palvelua lailliseksi. *Myös mainos- ja maksuvälittäjillä on oltava korostettu huolellisuusvelvoite, jotta ne eivät toimillaan edistäisi laitonta toimintaa.*

Muita mahdollisia välittäjiä ovat verkkotunnuspalvelut ja sosiaalisen median alustat.

Helsingissä maaliskuun 29 päivänä 2016

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto - Centralförbundet för Finlands filmproducenter ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Suomen audiovisuaalisten alan tuottajat – SATU ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Media Finland Oy sekä RadioMedia ry.